

मराठी (००९)

STD: 10

MARATHI (009)

SECTION - A

प्रश्न	उपप्रश्न	अपेक्षित उत्तर	गुणदान
प्र.१		खालील उतारा वाचून त्याखालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे लिहा.	१०
प्र.१	अ	खालील प्रश्नांच्या उत्तराचा अचूक पर्याय निवडून लिहा. (कोणतेही ३)	
	१	'उच्च' या शब्दाचा विरुद्धार्थी शब्द - नीच	१
	२	आपण टि.व्ही चे गुलाम बनून तो जे दाखवील ते बघत राहतो.	१
	३	उन्हाची आग चहूकडे पेटलेली असताना बाभळी-कडूनिंबाच्या सावलीत थंडावा जाणवतो.	१
	४	विशिष्ट काळात वापरली न गेलेली माहिती मेंदू पुसून टाकतो.	१
प्र.१	ब	खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही ३)	
	१	कार्बूर, जगदीशचंद्र बसू, डॉ.जेन गुडाल हे निसर्गाशी दोस्ती केलेले अभ्यासक आहेत.	१
	२	भाद्रपदात बकुल-प्राजक्ताच्या झाडाखालून जाताना सुवासाची मखमली परखरण जाणवते.	१
	३	दूरदर्शन हे 'दृक्श्राव्य' माध्यम आहे.	१
	४	हरणाचा पाठलाग करतारा तिथला चपळ चित्ता पाहताना सतत कुबड काढून वा लोळत टी.व्ही बघणाऱ्या आपल्या कण्याची मात्र वाट लागते.	१
प्र.१	क	खालील प्रश्नांची उत्तरे २ ते ३ वाक्यात लिहा.	
	१	मानवी मेंदू मिळालेल्या माहितीची प्रक्रिया करतो. तिचं वर्गीकरण करतो. योग्य त्या कण्यांत ती साठवतो. विशिष्ट काळात वापरली न गेलेली माहिती तो पुसूनही टाकतो.	२
	२	विश्वाची माहिती मिळवण्यासाठी माणसापाशी पाच ज्ञानेंद्रिये आहेत. कान, त्वचा, डोळे, जीभ आणि नाक. या इंद्रियांमार्फत मानवाला अनुक्रमे शब्द, स्पर्श, रूप, रस आणि गंध यांची जाणीव होते.	२
प्र.२		खालील उतारा वाचून त्याखालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे लिहा.	१०
प्र.२	अ	खालील प्रश्नांच्या उत्तराचा अचूक पर्याय निवडून लिहा. (कोणतेही ३)	
	१	कोलंबिया २००३ यान अभिमानाने निळ्याशार अवकाशापलिकडे भ्रमण करू लागले.	१
	२	भारत सरकारतर्फे कर्नाळच्या दोन हुशार विद्यार्थ्यांना नासाची शैक्षणिक सफर घडविली जाते.	१
	३	१९८२ साली एरोस्पेस इंजिनिअरिंगमधली मास्टर ऑफ सायन्स (एम. एस.) पदवी कल्पना चावलाला टेक्सास विद्यापीठाकडून मिळाली.	१
	४	नासाच्या संशोधन विभागात काम करण्यासाठी कल्पनाची निवड करण्यात आली. ही नोकरी म्हणजे कल्पनाचा बहुमान होता.	१
प्र.२	ब	खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही ३)	
	१	१ जुलै १९६१ साली कल्पना चावलाचा जन्म झाला.	१
	२	टागोर बालनिकेतनमध्ये कल्पनाचे शालेय शिक्षण झाले.	१
	३	पूर्वनियोजनानुसार कोलंबिया अवकाशयानाचा परतीचा प्रवास १ फेब्रुवारी २००३ रोजी सुरू झाला.	१
	४	कोलंबियाच्या अवकाश मोहिमेचे प्रशिक्षण शिस्तबद्ध, काटेकोर व खडतर होते.	१
प्र.२	क	खालील प्रश्नांची उत्तरे २ ते ३ वाक्यात लिहा.	
	१	'आता ओलसर तृणधान्यांना कोंब फुटले आहेत. कोळी सुंदर जाळी बांधत आहेत. कोशातून रेशीमकीडा बाहेर पडला. माशांना पिल्ले झाली आणि हे सजीव जीवनचक्र अवकाशातही चालू राहात आहे! या	२

	संशोधनाचा पुढील अवकाशमोहिमेत फार मोठा उपयोग होत आहे.' - हा रिपोर्ट कल्पनाने नासाला पाठविला होता.	
२	१९८८ मध्ये कल्पना चावलाला पी. एच. डी. प्रदान करण्यात आली. अवकाशात जाणाऱ्या वस्तू त्यावर होणाऱ्या प्रक्रिया, होणारे विविध परिणाम याबाबतीत तिने विशेष संशोधन केले.	२

SECTION – B

प्रश्न	उप प्रश्न	अपेक्षित उत्तर	गुणदान
प्र.३		खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे निबंध लिहा.	८
		● निबंधात खालील गोष्टीवर लक्ष द्यावे- ● विषयज्ञान, तर्कशक्ती व त्याची सलग मांडणी, उपयोजन कौशल्य. ● मुद्देसूदपणा. ● आकर्षक प्रारंभ. ● म्हणी, वाक्प्रचार, काव्यपंक्ती यांचा योग्य वापर. ● हस्ताक्षर व शुद्धलेखन. ● विरामचिन्हांचा यथायोग्य वापर. ● समर्पक शेवट.	
		-वरील सर्व घटकांचा सारासारपूर्वक विचार करून गुणदान करावे.	
प्रश्न	उप प्रश्न	अपेक्षित उत्तर	गुणदान
प्र.४	अ	खालील मुद्द्यांच्या आधारे गोष्ट लिहा व गोष्टीला शीर्षक देऊन तात्पर्य लिहा.	७
		● कथालेखनात खालील गोष्टीवर लक्ष द्यावे- ● शीर्षक. ● आकर्षक प्रारंभ, विषयाची योग्य मांडणी, मुद्देसूदपणा व कल्पकता. ● प्रारंभ व शेवट आकर्षक, रंजकता. ● भाषा सौंदर्य - म्हणी, वाक्प्रचार, यांचा योजकतेने वापर. ● आकर्षक शैली व संवाद. ● भाषा शुद्धता - विरामचिन्हांचा यथायोग्य वापर, शुद्ध लेखन ● तात्पर्य ● टीप : कथा नेहमी भूतकाळातच असावी.	
		-वरील सर्व घटकांचा सारासारपूर्वक विचार करून गुणदान करावे.	
		किंवा	
		खालील विषयावर बातमी लेखन करा.	७
		● समर्पक शीर्षक. ● दिनांक, स्थळ, कालावधी, संबंधित व्यक्तींचा योग्य उल्लेख. ● सोपी, सुटसुटीत वाक्यरचना. ● अचूक व योग्य तपशील, तटस्थ भूमिकेतून लेखन. ● विरामचिन्हांचा योग्य वापर.	

	टीप- बातमीतील विषयानुसार लिखाणात काळाचा वापर करावा. उदा- घडून गेलेल्या घटनेविषयी बातमी असेल तर भूतकाळाचा वापर व भविष्यातील सूचनांसंबंधी बातमी असल्यास भविष्यकाळाचा वापर करावा.	
आ	खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर पत्र लिहा.	५
	● पत्र लेखनासाठी आवश्यक बाबी- ● दिनांक पत्राच्या वरच्या डाव्या कोपऱ्यात लिहावा. ● मायना- ज्यांना पत्र पाठवायचे त्यांना डावीकडे संबोधित करावे. ● विषय- मोजक्या शब्दात असावा. ● मजकूर- मजकूर विषयाशी संबंधित त्रोटक व नेमका असावा, समर्पक, मुद्देसूद रचना, पाल्हाळ नसावे, भाषा व्यावहारिक व भारदस्त असावी. ● शेवट व स्वाक्षरी- पत्राचा शेवट करताना डावीकडील खालच्या कोपऱ्यात पत्र पाठवणाऱ्याची स्वाक्षरी व पत्ता. ● टीप -लिफाफा आवश्यक.	

SECTION – C

प्रश्न	उप प्रश्न	अपेक्षित उत्तर	गुणदान
प्र.५	अ	सूचनेप्रमाणे लिहा. (कोणतेही ४)	४
	१	गेलो- क्रियापद	१
	२	विशेषण- अद्वितीय	१
	३	दररोज- क्रियाविशेषण	१
	४	शब्दयोगी अव्यय- आड	१
	५	म्हणून - उभयान्वयी अव्यय	१
		अबब!/बाप रे! किती उंच मनोरा हा! (आश्चर्यजनक केवलप्रयोगी अव्यय असावे.)	१
आ		सूचनेनुसार बदल करा. (कोणतेही ३)	३
	१	नीला निबंध लिहील./नीला निबंध लिहिणार आहे.	१
	२	वर्तमानकाळ	१
	३	भविष्यकाळ	१
	४	मुले क्रिडांगणावर खेळत होती. / मुले क्रिडांगणावर खेळली.	१
	५	वर्तमानकाळ	१
इ		पुढील वाक्ये कंसातील सूचनेनुसार लिहा. (कोणतेही ३)	३
	१	राघव शाळेत अनुपस्थित होता. - विधानार्थी होकारात्मक वाक्य	१
	२	अरे वा! केवढी छान गातेस तू! / किती छान गातेस तू! / तू किती छान गातेस! - उद्गारवाचक वाक्य	१
	३	अपमान केल्यास कोणाला राग येणार नाही? / अपमान केल्यास प्रत्येकालाच राग येईल ना? - प्रश्नार्थक वाक्य	१
	४	त्याचे अक्षर फारच वाईट आहे. / त्याचे अक्षर फारच खराब आहे. - विधानार्थी वाक्य	१
	५	प्रवासात भरभरून बोला / बोल. - आज्ञार्थी वाक्य	१
ई		सूचनेप्रमाणे लिहा. (कोणतेही २)	२
	१	मी शाळेतून आत्ताच आलो. - कर्तरी प्रयोग	१

२	तिने आता घरी जावे. - भावे प्रयोग	१
३	मांजराकडून उंदीर मारला गेला. - कर्मणी प्रयोग	१
४	पावसात मोर आनंदाने नर्तन करतो. - कर्तरी प्रयोग	१
उ	लिंग बदला. (कोणतेही २)	२
१	कवी - कवयित्री	१
२	दासी - दास	१
३	स्त्री - पुरुष	१
४	वधू - वर	१
ऊ	वचन बदला. (कोणतेही २)	२
१	भाषा - भाषा	१
२	वाट - वाटा	१
३	वाघ - वाघ	१
४	पुस्तक - पुस्तके	१
ए	समानार्थी शब्द लिहा. (कोणतेही २)	२
१	घर - गृह / सदन	१
२	अभिवादन - नमस्कार / वंदन / नमन	१
३	धेनू - गोमाता / गाय	१
४	चेहरा - मुख / मुद्रा	१

प्रश्न	उप प्रश्न	अपेक्षित उत्तर	गुणदान
	ऐ	विरुद्धार्थी शब्द लिहा. (कोणतेही २)	२
	१	हजर - गैरहजर	१
	२	शाश्वत - अशाश्वत	१
	३	निंदा - स्तुती / कौतुक	१
	४	बेसावध - सावध	१

SECTION - D

प्रश्न	उप प्रश्न	अपेक्षित उत्तर	गुणदान
प्र.६	अ	योग्य पर्याय शोधून वाक्य पूर्ण लिहा. (कोणतेही तीन)	३
	१	कडक थंडीच्या दिवसात एक म्हातारा, अशक्त भिक्षेकरी कट्ट्याला लागून चिरगुटे टाकून कुडकुडत बसल्याचे मी पाहिले.	१
	२	पहिल्या दिवशी निम्म्याहून अधिक कचेरीला माझ्या वजन घटवण्याच्या व्रताची वार्ता गेली होती.	१
	३	“आकर्षक सुरुवात आणि परिणामकारक शेवट ही माझी वैशिष्ट्ये.”	१
	४	भीषण अपघात टाळल्याचे श्रेय निरंजनला देण्यात आलं होतं.	१
	५	साऱ्या तपोवनातील तो एक आनंदाचा आणि चैतन्याचा दिवस.	१
	आ	खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही तीन)	३
	१	नारायण सुर्वे हे मुळातच शालीन / नम्र असल्यामुळे त्यांची शालीनता हरवली नाही.	१
	२	पंतांच्या स्वयंपाक घरातून कोबी, कॉलिफ्लॉवर या बाळसेदार भाज्यांची हकालपट्टी झाली.	१
	३	तपोवनातील स्त्रिया वर्षातून दोनदा संक्रांतीला आणि ज्येष्ठ पौर्णिमेला चुडीवाल्याची आतुरतेने वाट पाहत.	१

	४	रेखामावर्षींची पावले अधिक सुंदर आहेत कारण त्यांच्या रोजच्या जगण्यात कार्बन उत्सर्जनाला वाव नाही.	१
	५	मराठी दिन २७ फेब्रुवारीला साजरा करतात.	१
	६	भावे सरांनी भिंगाच्या मदतीने सूर्यकिरणांची शक्ती कागदावर एकत्र केल्यास कागद जळतो, हा प्रयोग करून दाखविला.	१
प्र.७		३० ते ४० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)	४
	१	(पाठ- लेखक) - सुर्वे यांना अनेक कार्यक्रमांना सन्मानाची शाल मिळत राहत- त्यांचे उद्गार "शाली घेऊन घेऊन मी आता 'शालीन' बनलो आहे"- शालीनी- सन्मानाने माणूस अहंकारी बनतो हे खरे वास्तव- 'शालीमुळे शालीनता येत नाही तर जाते' हे सत्य- म्हणूनच नारायण सुर्व्यांच्या वाक्यात उपरोधिक खोच होती.	२
	२	(पाठ- लेखक) - आचार्य बर्वे यांनी पंतांना - जिभेवर ताबा ठेवणे - मनाचा संयम बाळगणे - मनाची एकाग्रता करण्याची तयारी करावी - कमीत कमी बोलणे - मौनाचे महत्त्व लक्षात घेणे असे सल्ले दिले.	२
	३	(पाठ- लेखक) -निरंजन मेहनती व अभ्यासू मुलगा- अनाथ - चांगल्या स्वभावामुळे गुरूजींचा लाडका- गुरूजींबद्दल त्याला असलेला आदर - नागरिकशास्त्राच्या पेपरच्या दिवशी त्याला रेल्वेखोळावर घातपाताच्या खुणा दिसल्या - परीक्षा न देता एका नागरिकाचे कर्तव्य पार पाडले- स्टेशन मास्तरांना माहिती दिली- मोठा अपघात टळला- म्हणून तो खरा जबाबदार नागरिक.	२
	४	(पाठ- लेखक) -वेगळ्या प्रसिध्द लेखकांनी लिहिलेले वेगवेगळे साहित्य प्रकार- त्यांचे अनुभव कथन - त्यांची शैली -प्रत्येक प्रकारातील सखोल वाचनाने शब्दसंपत्तीत वाढ होते- आपली आवड समजून चिंतन, मनन करणे आवश्यक- प्रत्येक पुस्तकाची निर्मिती प्रक्रिया जाणून घेणे- या वाचनामुळे लेखनाची बिजे रुजतात- लेखन विकसित होते.	२
	५	(पाठ- लेखक) - सततच्या वायू प्रदूषणामुळे वातावरण दूषित - कार्बनच्या हवेतील वाढत्या प्रमाणामुळे वातावरण सतत तापते- पर्यावरण वाचवले पाहिजे- वृक्ष संवर्धन केले पाहिजे- इंधनावर चालणाऱ्या वाहनांऐवजी हवेवर चालणारी 'सायकल' वापरली पाहिजे- प्रदूषण करणाऱ्याला सावध केले पाहिजे- म्हणजे धरतीचा ताप उतरेल.	२
		टीप - पाठ व लेखक यांचा उल्लेख आवश्यक - 1/2 गुण, उर्वरित उत्तर - 1 1/2 गुण.	
प्रश्न	उपप्रश्न	अपेक्षित उत्तर	गुणदान
प्र.८	अ	योग्य पर्याय निवडून वाक्ये परत लिहा. (कोणतेही दोन)	२
	१	वणवा लागत असे वनी। पाडस चिंतीत हरणी।	१
	२	झोतभट्टीत शेकावे पोलाद तसे आयुष्य छान शेकले.	१
	३	जीव ओवाळावा तरी जीव किती हा लहान; तुझ्या शौर्यगाथेपुढे त्याची केवढीशी शान.	१
	४	हजार आम्ही एकी बळकट, सर्वांचे ही एकच मनगट.	१
	आ	खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)	४
	१	चातक मेघाला विनवित असतो.	१
	२	नारायण सुर्वे यांच्या मते भाकरीचा चंद्र शोधण्यात जिदगी बरबाद झाली.	१
	३	रणांगणात आजुबाजूला गोळीबार, तोफा धडाडत असतानाही धाडसाने लढत राहणाऱ्या सैनिकाचे पाऊल जिद्दीचे वाटते.	१
	४	श्रावण फुलामुलांतून हसतो असे कवीला वाटते.	१
	५	यंत्र श्रमशक्तीचे मंत्र बोलतात.	१
	६	जेव्हा मुठीमध्ये द्रव्य व शिरेमध्ये रक्त नसते, तेव्हा कष्टाचे सामर्थ्य अपुरे वाटते.	१
प्र.९		खालीलपैकी कोणत्याही एका काव्यपंक्तीचा तुम्हांला समजलेला अर्थ लिहा.	२
	१	संत नामदेव-'अंकिला मी दास तुझा' - श्री विठ्ठलाला आई मानून स्वतःचा सांभाळ करण्याची विनंती- त्यासाठी विविध उदाहरणे (दृष्टांत)- जसे पिल्लू जमिनीवर पडते आहे हे पाहून पक्षिणी झेपावते तसे देवाने	२

		आपले संकटातून रक्षण करावे.	
२		कवी- कविता- कवितेतून शेतकरी, कष्टकरी, श्रमांचे, एकात्मतेचे महत्त्व पटवून देण्याचा प्रयत्न, कष्ट करणाऱ्या प्रत्येक भारतीयाचा मातीवर हक्क आहे- नव्या पिढीने नव्या युगाचे स्वप्न साकार करणे हे कर्तव्य मानून श्रम करावेत.	२
३		कवी नारायण सुर्वे-कविता- दोन दिवस-गरीब कामगारांचे संघर्षमय आयुष्य-पोटापाण्याची तरतूद करण्यात पूर्ण आयुष्य संपल्याची जाणीव आणि भविष्यात आता किती उन्हाळे डोक्यावर आहेत याचा विचार- कामगारांच्या जीवनातील भयाणता.	२
		टीप - कवी व कविता यांचा उल्लेख आवश्यक - 1/2 गुण, उर्वरित उत्तर - 1 1/2 गुण.	
प्र.१०		योग्य पर्याय निवडून वाक्ये परत लिहा.	२
१		होमी भाभा यांचे नाव 'बार्क' या संस्थेला दिले आहे कारण त्यांनी <u>भारतातील अणुसंशोधनाचा पाया</u> घातला.	१
२		इनाम - बक्षीस	१
		किंवा	
१		अत्तर- इत्र या अरबी शब्दावरून आला आहे.	१
२		'आपण काय काम करायचं ते आपणच ठरवायचं, बॉसने सांगितलं तेवढच काम करायचं, सांगितलं नसेल तर कामच नाही असं समजायच हे चूक आहे' हा भाभांचा मुद्दा लेखकाच्या मनावर कोरला गेला.	१